

Kafka se skloňuje jako žena
4.1.2012 Lidové noviny str. 8 Kultura
JIŘÍ PEŇÁS Knihovna Václava Havla

Literární středa – S diplomatem o poezii, fotbale a nedělním koupání

Od Metternichových a Talleyrandových časů patřilo k dobrým mravům diplomatů věnovat se literatuře. Nebo se k ní aspoň vyjadřovat. V českém prostředí tuto dobrou tradici drží Tomáš Kafka, současný ambasador v Dublinu. V těchto dnech vychází „smíšená sbírka“ Můj vlas na řece Misůry: je sestavená z publicistických textů, kafkovského eseje, divadelní hry, fotbalové reportáže a SMS básní. Knihu představí ve čtvrtek 5. 1. v 19 hodin v **Knihovně Václava Havla** v Řetězové ulici v Praze.

* LN Tomáši, mně vrtá hlavou ten název vaší knihy: Můj vlas na řece Misůry. Píšete, že jste jako jinoch při pravidelné nedělní koupeli veršoval o svém vlase, který teče po americké řece. Jak vás to napadlo? A jak to vypadalo? Berte to tak, že se ptá člověk, kterému už desetiletí žádné vlasy do vany neпадají.

Vzpomínky jsou strašně zapeklitá věc. Zvláště když se vztahují k dětství. Velký Tolstoj, pokud se nemýlím, sice tvrdil, že si dokonce pamatuje okamžiky svého narození, ale Tolstoj je Tolstoj. Já si většinu věcí z dětství pamatuji jen díky tomu, co se v rodině tradovalo. Tahle básnická rozcvička při nedělní koupeli je ale výjimka, je to skutečný flashback. Nevím už sice, kolik mi tehdy přesně bylo. Dobře si ale pamatuji na ty poslední okamžiky z končící neděle, které pro mě byly traumatizující. A protože mě traumatizovala pondělní škola, tak mi už muselo být nejméně šest. Koupání přitom bylo předposledním pokusem zastavit nezadržitelný nástup pondělní diktatury. Tou poslední marnou zastávkou byly televizní Branky, body, sekundy. Čas mezi koupelí a BBS rámovala Nedělní chvilka poezie. Pravděpodobně to bylo více ze zoufalství než z nějakého vyššího vnuknutí, že jsem začal v jisté době ve vaně nahlas recitovat vlastní improvizované verše. Můj vlas na řece Misůri se stalo jakýmsi dlouhodobým motivem. Stejně tak nekonečným a hovadským, jako se mi již tehdy zdála Nedělní chvilka poezie. Časem jsem toho nechal. Pak nastalo období, kdy jsme s bráchou využívali sprchy k tomu, abychom předstírali telefonáty svým imaginárním kamarádům. Brácha měl Lucina v Prčicích a já Mirka v Padousích. Nebo naopak.

* LN Patřím k těm vyvoleným, kterým občas přistanou v mobilu vaše básničky. Jaký vlastně používáte druh rýmu? Jamb, trochej, daktyl? Vy jste doktor filozofie přes literární teorii. Nevyvinul jste si vlastní?

Je pravda, že dříve jsem to pod vlivem školy, Miroslava Červenky a zejména překládání ruské poezie řešil. Jamb byl vždycky nejjednodušší, protože to byl trochej s jednou předsunutou slabikou, a pro mě byly verše začínající slovy s lichým počtem slabik nějak přirozenější. Elegantnější. Teď už to neřeším. Zvlášť když píšu v poslední době básničky hlavně v angličtině, si nejsem vždy jistý tím, jestli se jednotlivé řádky skutečně rýmují, anebo mi to jen tak připadá díky mé „czenglish“ výslovnosti. V případě, že by se to nerýmovalo tak, jak myslím, potom je to asi tím, že jsem pravděpodobně vyvinul vlastní druh rýmu.

* LN V knize je několik přihlášek k vašemu slavnému jmenovci Franzovi. Donutil byste se k tomu, i kdybyste se jmenoval třeba Tomáš Vrabec?

Obávám se, že kdybych se jmenoval Tomáš Vrabec, tak bych nezažil asi spoustu legračních scén, které jsem v životě zažil díky tomu, že se jmenuji Kafka. Na druhou stranu bych byl ušetřen svého traumatu z dětství, když mi jméno „Kafka“ připadalo příliš zženštilé, neboť mi vadilo, že se skloňuje podle vzoru „žena“.

* LN V článcích o Evropě píšete poměrně často o předsudcích. Jaké vy máte sám předsudky? Nejste doufám bez předsudků...

Já mám předsudků poměrně dost. Hlavně o sobě a smyslu života. Ale to je vlastně spíš pověřivost. Jinak mám ale především pozitivní předsudky, protože si potrpím na happy endy. Stále častěji se při nich dojmám. Je to trochu trapas. A tak jsem pak vděčný za jakýkoliv předsudek. Jen aby to už skončilo. Sebedojmání považuji za jednu z nejhorších neřestí. Předsudky jsou proti tomu hračka, pokud to zrovna není další z nich.

* LN Píše se vám lépe v Dublinu, Praze, nebo snad v Berlíně, kde jste kdysi trávil mládí?

Dneska se mi dobře píše všude. Nevím ale, jestli to je Dublinem, kde teď trávím drtivou většinu času. Spíše je to náhoda. Podstatnější je, že jsem si k psaní i k okolnímu světu našel daleko bezproblémovější, suverénnější vztah. Obojí mám čím dál tím radši. Rád žiji i píšu v dnešní době. Raději než třeba před dvaceti lety, když jsem žil v Berlíně, nebo před deseti lety, když jsem žil v Praze. Tehdy jsem se více chtěl považovat za básníka, psát, publikovat a brát se vážně. Možná proto jsem to vlastně neměl až tak rád jako například dneska. Dneska mi psaní umožňuje komunikovat zejména s přáteli. Komunikace s přáteli je přitom asi moje největší hobby. Možná proto mě dnes psaní pomáhá být vyrovnanější a spokojenější, než bych asi byl bez něj.

* LN Mohl byste tady pro účely toho rozhovoru popsat svou básnickou metodu? Jak to na vás vlastně přijde?

Já své veršování, zejména nyní v Dublinu, považuji za jistou formu deníku a snad i terapie. Jsem člověk od narození dost upovídaný a rád si utvářím na věci kolem sebe názor. Nebo si je alespoň snažím nějak připamatovat, zaznamenat. Dokud jsem si neosvojil jazyk a realie tak, abych v nich mohl veršovat, bylo vše dost složité. Nebo spíše zdoluhavé a já se bál, abych své kolegy a přátele nenudil. To se může upovídaným lidem stát hodně rychle. Abych se tomu vyhnul, tak jsem veršoval, třebaže nedokonale, ale veršoval a vyrovnával tím nějaký vnitřní sdělovací přetlak. V tom spočívala ta funkce terapeutická. Později jsem ale svůj styl i porozumění vybrousil a z básniček se stal nástroj, jak se pro mě a mé přátele zmocňovat reality, ve které žijeme. A co se týká metody, tak asi nejlépe by bylo připomenout Izáka Babela, o kterém Konstantin Šklovskij jednou řekl, že dokáže v jedné větě napsat o hvězdách i o kapavce. No a tak já se snažím v jedné básničce napsat o krizi irského bankovního sektoru i, například, neschopnosti irských fotbalistů skórovat. Prostě zaznamenávat svět, ve kterém jsem privilegován žít.

* LN Cítíte se vázán nějakou literární tradicí, nebo se považujete za solitéra?

Já jsem vždy považoval psaní za způsob, jak dávat svým přátelům najevo, že je mám rád. A to se týkalo i mých literárních vzorů. Byl jsem například velmi šťastný, když jsem si mohl vyzkoušet překládat Hanse Magnuse Enzensbergera i mu předložit nějaké své básničky. Stejně tak tomu bylo například i v reálné komunikaci s Josefem Hiršalem či v jakémsi smyšleném dialogu s Ivanem Blatným. Když k tomu připočtu ještě Daniila Charmse, tak to jsou asi mí čtyři hlavní učitelé. Všem bylo společné, že psaní pro ně představovalo naprosto přirozený způsob existence. To se mi vždy líbilo a to jsem si z jejich psaní vzal – a hle, pomáhá to. Se svým psáním se cítím šťastnější. Bez ohledu na to, jakou má odezvu.

* LN Jste diplomat, že ano. Řekl bych, že diplomacie a literatura jsou příbuzné, neboť používají jazyka svébytným způsobem. Bylo vám vaše literátství někdy užitečné v diplomacii?

V diplomacii mi bylo hlavně užitečné, že se jmenuji Kafka. Netušil byste, jak to otevírá dveře i srdce, třebaže za tuto přednost mohu podstatně méně než za své psaní. Ale to víte, když se k tomu připočte, že jsem z Prahy a ještě něco piší, tak je vlastně hotovo.

* LN Když jste byl jako mladík poslán na misi do Německa, mohlo to být také tím, že jste jaksi rodově kulturně s touhle zemí spojen. Váš otec byl významný český germanista a překladatel. Hrál tohle roli?

Ano, a zároveň to ve mně na dlouhou, velmi dlouhou dobu upevnilo jakýsi status věčného syna mého otce, kterého si hluboce vážím, ale kterého jsem vlastně nepoznal. A tak jsem se snažil poznat alespoň jeho přátele. Ti v Česku se o mě i o bratra bezvadně starali už během našeho dospívání, ti v Německu mi pomohli otevřít svět v 90. letech, kdy bylo důležité nabrat co nejvíc zvědavosti i inspirace pro léta pozdější konsolidace. Toto přijetí a všestrannou péči „svému“ Německu nikdy nezapomenu.

* LN Ale Irsko? To byla náhoda, nebo přece jen nějaká kauzalita?

Irsko je teď především moje velké hobby. Ale než se tak stalo, tak to vlastně byla taková kafkárna. K tomu musím říct malou anekdotu. Když se obsazoval post velvyslance v Irsku, ministr zahraničí údajně podotkl, že by bylo dobré poslat do města Joyce diplomata Kafku. Je to náhoda, nebo kauzalita? Ale abych svou práci v Dublinu nějak nedegradoval, chci zdůraznit, že možnost být českým velvyslancem v Irsku považuji za velký dar a velkou čest, které se snažím v rámci svých možností dostát.

* LN Přijel jste před pár lety do Irska – tygra – a pak jste se stal svědkem Irska – vypelichané slepice, že ano. Irsko se vám změnilo před očima. Šlo to postřehnout?

Ano. Irsko necelý měsíc po mém příjezdu zažilo bankovní infarkt, kterému čelilo jen za cenu přijetí velkorysé státní garance na všechny bankovní úložky i pohledávky. Dneska se říká, že irský tygr dojel na svůj přílišný hospodářský optimismus. Ale dneska je téměř každý expertem na Irsko a irskou ekonomiku. Nicméně na to, aby člověk zaznamenal propad irského sebevědomí, nemusí být školený psycholog. Na druhou stranu ale sami Irové tvrdí, že se v těžkých dobách vždycky dokázali najít a že těžké doby většinou kromobyčejně svědčily jejich humoru i kreativě.

* LN Vaším velkým tématem je sport. Nikoli aktivní, ale voyeuristický. Mě osobně sport přestal vzrušovat s odchodem puberty. Vidím tu dokonce analogii s fázemi sexuálního zrání, jak to popsal Sigmund Freud. Mohl byste uvést něco na obhajobu svého podivného zájmu?

Na sportu mě fascinuje to, jak rychle člověk zjistí, jak co dopadlo a jaký má pro něj výsledek osobní význam. Člověk si tak může velmi rychle prožít nejrůznější pocity a duševní stavy, od absolutní euforie až po hlubokou depresi. Přitom všechny tyto stavy jsou tak trochu, jak se říká, s ručením omezeným. Čím jsem starší, tím více jsem za tyto sportovní prožitky vděčný, zejména když jsem se po letech zklamání naučil, že každá hokejová či fotbalová katastrofa trvá maximálně jednu noc. Dnes už se mohu spolehnout, že druhý den po ránu přichází dokonalý reset. To snad stačí, ne?

Tomáš Kafka Narodil se roku 1965 v rodině překladatele (mj. Franz Kafka, Günter Grass...) Vladimíra Kafky (zemř. 1970). V mládí snil o dráze rockového hudebníka, talent ho spíše vedl k literatuře. Vydával juvenilní časopis Dolmen, pak ve starším věku coby student historie a ruštiny byl leaderem umělecké skupiny Kvašňák. Po studiích krátce působil v Ústavu pro českou literaturu, poté nastoupil do diplomatických služeb: působil jako kulturní atašé v Berlíně, osm let spolušéfoval Česko-německému fondu budoucnosti.
